

Mèridia

SETMANARI DE LITERATURA, ART I POLITICA • TRIBUNA DEL FRONT INTEL·LECTUAL ANTIFEIXISTA

Any I. - Núm. 27

Barcelona, 15 de juliol del 1938

Preu: 50 cèntims

Monòlegs interiors

El valor dels mots

"Diego Ramírez! Vós un catòlic? Vós un cristià?" Hom l'apostrofa amb una certa indignació. El nom ja paga: Diego — el dago dels americans, pitjor que el gringo dels sud-americans. Diego Ramírez! Bon nom per a l'acusador — cristià i catòlic — de Carrasco i Formiguera, davant del tribunal feixista que el va condemnar a mort.

"Vós un catòlic? Vós un cristià? La indignació és natural, dirigida contra un brètol d'aquesta mena. Però ho és la sorpresa? És natural, sens dubte, en un catòlic. Més que natural, obligatòria. Tot el seu interès el força a sostenir que un bon catòlic no és capaç de certes bretolades. Però jo, que no sóc catòlic ni cristià, l'he de seguir per aquest camí? Em sembla que no. La seva Santatad de Castel Gandolfo és catòlica, no? Això no la priva de vendre a Mussolini ben barates les benediccions apostòliques per a tots els bombardejadors de combatents i de no combatents. I totes aquestes camionades de cardenals i bisbes espanyols, no són catòliques? És clar que sí!

La nostra història està plena de manifestacions catòliques que no ens han pas provat. El Papa amic de suprimir albigesos, l'atador de Simó de Monfort, era un cristià de primera. I de Martí IV, que proclamà la croada contra Catalunya, què us en sembla? I no parlem d'aquells galdosos Reis Catòlics! No, no en parlem.

"Però —dirà un catòlic— i del nostre Pere el Catòlic, el protector dels albigesos, que va morir per la justícia, què me'n diuen? I, venint més a prop, què em diuen de Carrasco i Formiguera, patriota exemplar, a més de catòlic? I tants catòlics bascos que han mort heroicament en la guerra contra els feixistes!" Oh, d'acord! Bona gent, plena de dignitat! Ningú no pretén de sostenir que el sol fet d'ésser catòlic o cristià converteixi un individu en un bergant. Però també és absurd d'estranyar-se que un cristià, que un catòlic faci una bretolada. "Vós cristià? Vós catòlic?" Evidentment — dirà Ramírez no sense raó —. Qui més que jo?"

Libertat de consciència? Per mi, fet. Que vagin a missa tant com vulguin. Que passin el rosari si això els prova. Em faig càrrec de tot, fins que hi hagi gent tan esgarriada d'ésser pastura de cucs, que necessiti de totes passades creure en la resurrecció de la carn, com Joan de Serrallonga. Que hi creguin, si això els plau, i si són de tarannà dreturer i no barregen la superstició amb la moralitat, les creences no els privaran d'ésser bona gent a despit de llur catolicisme. Que creguin i que practiquin discretament. Però que no es facin la il·lusió que acceptarem llur punt de vista com article de fe. Per cada un de llurs exemples, en podem posar cent de contraris: cent exemples de cristians amics de dur en país innocent la desolació i la mort. I llur conducta, segles a través, ha donat al mot cristià un sentit prou precís per als qui ens honorem no essent ni cristians... ni confusionaris.

Vigilem el valor dels mots. No acceptem cap convenció interessada — cosa que és sovint acceptar una mentida plena de veritat. Recordo aquell minyó que havent fet un favor a un castellà va sentir-se dir: "Eso es de caballeros". Ell va contestar: Perdoneu. De caballero, no n'he estat mai, ni ganes. M'estimo més d'ésser una persona decent, i és això el que procuro." La superbia enlaira el mot caballero. La dignitat més elemental obliga a rebutjar-lo. Ni caballero ni hidalgo. Van regalats als encants de la quinta columna.

I ara hi penso! Si voleu comprovar la realitat de segons qui, mireu si s'enfurisma quan sent parlar el nostre llenguatge. Certes vociferacions i gesticions equivalen al "Habla en cristiano" de certs frares d'altres temps. Exercim el dret natural a l'idioma propi. Si algú se n'irrita, de segur que és cristiano, caballero... i feixista.

C. A. JORDANA

CLARIANES EN L'ATMOSFERA

A l'horitzó internacional l'atmosfera s'esbargeix. L'ambient presenta clarianes que assenyalen un indubtable canvi de temps.

El dia de demà, quan els moments actuals puguin ésser vistos en perspectiva i les actituds permetin ésser examinades amb lucidesa i relacionades amb la gravidesa dels instants densos i greus que ara viu el món, escriuriran a tothom. La història havia passat poques vegades per un període tan tèrbol i perillós com el que amenaça en els nostres dies la pau i la llibertat i, això no obstant, mai no s'havia donat el cas de la tolerància suïcida i de la recompensa als perturbadors com en l'actualitat. Ha sorgit una doctrina — el feixisme — que, assentada en uns països, pretén abassegar-ho tot, trencar el ritme de la marxa de la humanitat i apoderar-se dels Estats; la democràcia és el seu gran enemic, i els seus atacs es dirigeixen contra ella. I les velles democràcies europees, malgrat tenir consciència que el feixisme vol anorrear-les i que llur feblesa és l'únic camí que pot permetre que el seu disseny es realitzi, ho consenten tot, tracten l'enemic comú amb les màximes consideracions, li deixen fer la seva ruta i li do-

nen facilitats perquè no trobi obstacles; elles mateixes han fet tot el possible perquè el feixisme les destrueixi i les borri de la vida. L'actitud justa, digna i enèrgica de la U. R. S. S. ha estat mirada amb recel per considerar-la susceptible d'emmenar a la guerra. I, il·luses, no s'han adonat que l'energia era el veritable camí d'evitar la guerra i que la guerra, a causa de llur debilitat, existeix ja. El judici de la història, quan pugui fer-se l'examen imparcial, serà severíssim.

Els qui no han dubtat mai de les virtuts del poble, del veritable poble, i estem convençuts que totes les grans gestes i les transformacions són obra, no d'una selecció o d'una minoria, sinó del poble, sabem que, fatalment, més aviat o més tard, es produirà una reacció sana que imposarà la lògica i la raó i, en conseqüència, aixafarà els perturbadors i la doctrina en la qual es recolzen.

Les evolucions són lentes i els interessos del règim caduc que encara impera en la majoria dels pobles són forts. Però això no pot deturar la vida que segueix el món.

Avui, arreu es nota una altra actitud amb referència a la guerra d'Espanya, que

s'hauria acabat al cap de poc d'iniciar-se la subversió militar-dretista si les democràcies burgeses s'ho haguessin proposat, en lloc de deixar-se arrossegar per una por incomprensible i crear aquesta cosa tan extraordinària que se'n diu el Comitè de No Intervenció.

Mr. Chamberlain, que ha estat i és el paladí d'aquest complex que fa possible les agressions feixistes, usa un llenguatge diferent del que sentim un mes, quinze dies enera. La indignació de les masses populars de tot el món, especialment de les britàniques, han pressionat la voluntat dels governants; a França, també, s'han pronunciat parlaments decidits a favor d'Espanya per part de gent que, des del poder, contribuïa que Hitler i Mussolini cada dia augmentessin la gosadia.

Davant l'energia, el feixisme s'atura. Recordem Nyon; recordem l'actitud anglesa en ocasió dels projectes italians d'apoderar-se de Menorca; recordem, encara, la solidaritat dels governs democràtics davant l'amenaça immediata d'espoliació de Txecoslovàquia per part del nazisme. Si hi hagués hagut energia, existiria l'imperi etíop, Àustria continuaria figurant en el concert dels pobles europeus i la sang no correria per les terres hispàniques ni per les xineses; la pau no es trobaria amenaçada.

Anglaterra — els governants d'Anglaterra —, han estat els mentors d'aquesta política d'estira i arrenca, i precisament és la Gran Bretanya l'Estat que, deixant de banda els països agredits, més n'ha sofert. Els vaixells de la marina mercant britànica han estat perseguits constantment per l'aviació feixista i el lliit de la Mar Mediterrània ha rebut en abundància navilis anglesos enfonsats. Franco, recentment, en contestar una de les múltiples protestes balderes del Regne Unit ha confessat que

els vaixells anglesos havien estat atacats deliberadament. Itàlia ha declarat que una acció contra Mallorca seria considerada com una acció directa contra el territori italià. Heus ací el resultat de la política de concessions i del gest de covardia que ha caracteritzat la vella Europa en aquests darrers temps.

L'atmosfera, ara, s'esbargeix. La paciència, que un dia anuncià Mr. Eden que no era inesgotable, va apurant-se. No és encara massa tard i el moment és propici per a un canvi. Itàlia, desgavellada econòmicament, necessita que el pacte anglo-italià entri en vigor. Pot realitzar la retirada definitiva dels que s'ha convingut a anomenar "voluntaris".

El poble, a tots els països, està cansat de la farsa. La seva pressió creix i aviat resultarà irresistible. Els governants de les democràcies tenen l'obligació d'escollir la seva veu i donar satisfacció als seus desigs. S'és a temps d'evitar una catàstrofe. Si la covardia i el joc tèrbol seguis, la catàstrofe, de manera fatal, es produirà i el món, això obstant, continuaria igualment la seva marxa ascendent, que ara, encara, pot fer via per camins pacífics.

Sembla que hom se n'ha adonat. Cal no deixar perdre l'oportunitat. El "Prou!" no pot trigar a donar-se, i tot fa preveure que ben aviat serà donat.

J. ROURE-TORENT

DIPLOMACIA SIMPLISTA

A mesura que s'han anat complicant els problemes de la guerra, l'instint popular amb el seu simplisme ha creat un criteri lògic sobre la nova diplomàcia. Alligonat per l'experiència de les guerres que han precedit l'actual, ha sabut marcar els punts neuràlgics de les democràcies europees. La teoria i la tècnica dels acords internacionals no han aconseguit desfer aquell criteri basat en una absoluta desconfiança en les promeses contractuals entre països. I així es comprèn que des del principi hom no hagi pogut sostreure del pla internacional els afers de la guerra civil espanyola. Separada aparentment de tota ingerència estrangera es solia presentar als ulls dels incréduls i consentits com un moviment de reivindicació tradicional; però les etapes successives han demostrat quines eren les intencions dels promotors de la revolució, confirmades avui pels contubernis que segueixen tenint amb els enemics d'Espanya i de la causa de la pau.

En intensificar-se la lluita, hom pogué albirar en l'horitzó de la política europea, dues actituds ben clares i ben definides. Per part de les nacions lligades pel seu passat als principis del Dret i de la Justícia, un corrent que ha anat des de la vacil·lació fins a la neutralitat passant per la indiferència, i per part dels Estats totalitaris, representants de la força i de la violència, partidisme, ajut, col·laboració, havent iniciat un sistema intervencionista que equival a la negació dels principis de llibertat i d'independència dels pobles.

No ha estat necessari que la consciència nacional esperés la realització dels fets, sinó que amb la seva intuïció habitual les masses populars han copsat tot l'abast d'una suposada coincidència entre el feixisme internacional i l'aixecament militarista d'Espanya. El joc dels Estats totalitaris no ha pogut amagar-se a la ment dels indoctes, ni les nacions complicades en aquella intruïssió han sabut silenciar la seva propaganda. Ha estat inútil que les qüestions s'hagin presentat amb tot l'aparell de les argüïes dialèctiques. La política totalitària és mestressa en l'art de la sofística. Hom pensa de vegades quin serà el judici de les futures generacions sobre l'actitud intel·lectual i ètica que acostumen a adoptar aquells països. Han pogut evitar una guerra i l'han provocada. Han sentit llur feblesa i l'han dissimulada sota la capa d'una agressivitat suïcida. Han posat al seu servei una diplomàcia tèrbola que les nacions compromeses per ella no podran justificar mai més.

El respecte a un règim que un poble lliurement s'havia donat no compta per a res en la "moral més enllà de la justícia i del dret" que professen cínicament Itàlia i Alemanya. Gràcies a aquest esperit confusionari que ha seduït part de l'opinió europea, avui ha estat possible d'equiparar l'Espanya de la República, respectuosa amb totes les ideologies, amb aquella suposada Espanya nacionalista venuda als Estats totalitaris. Un tracte d'igualtat hauria estat

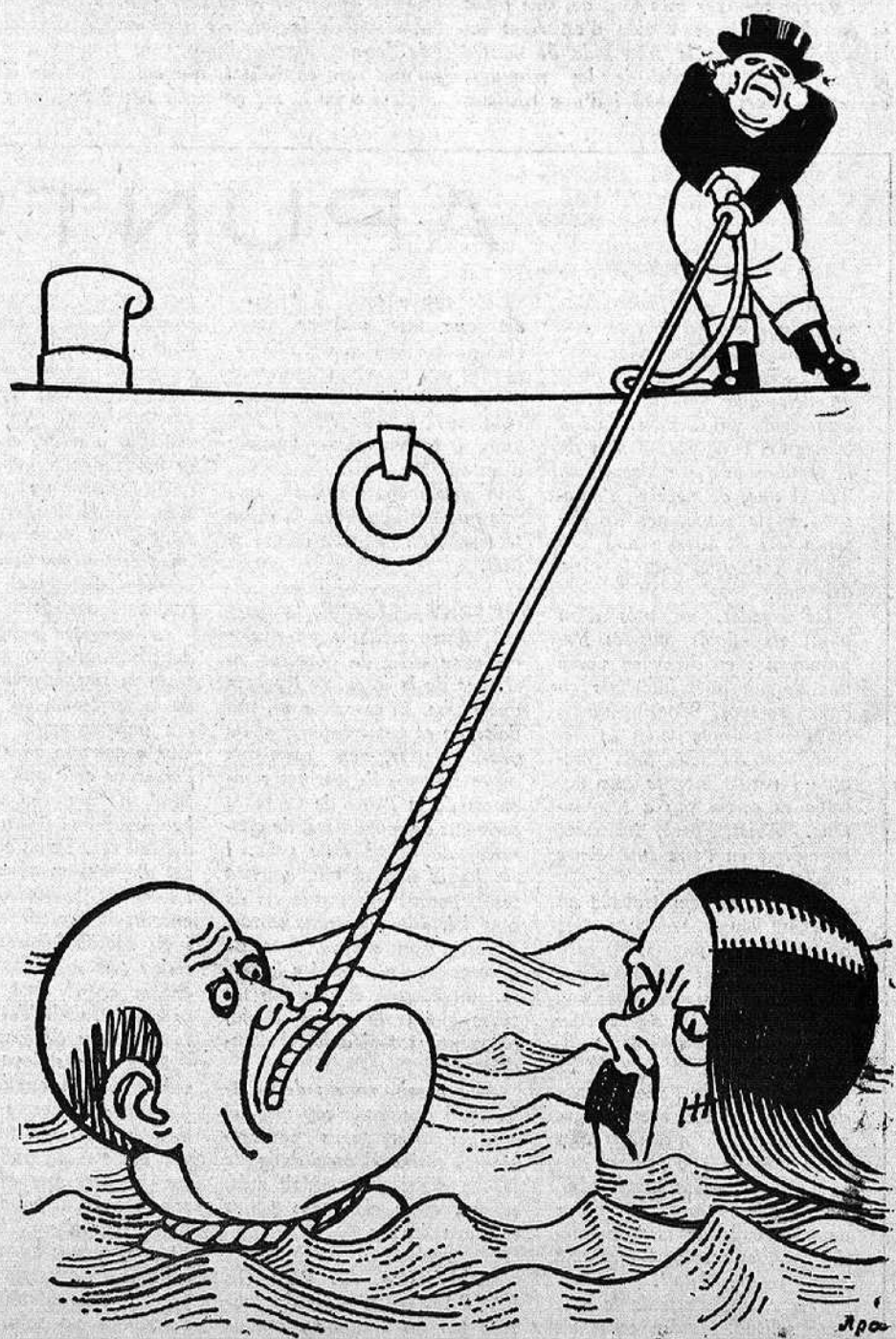
jurídicament una cosa monstruosa; en canvi, en el terreny dels fets, l'ajut a l'exèrcit faciós ha estat cent vegades superior al que nosaltres hem rebut dels països simpatitzants amb la democràcia; ajut moral sobretot que prové d'un corrent de germanor que neix d'uns mateixos afanys i d'uns mateixos temors per llur mateixa subsistència.

Fins ara existien Nacions i Estats reconeguts amb pròpia independència i personalitat. Eren els instruments d'una civilització i d'una cultura que feien efectiva la continuïtat del progrés humà. Mentrestant la democràcia s'obria pas a través dels temps i els règims autocràtics i absolutistes s'enderrocaven. Les interferències, però, de la vella i de la nova política actuaven a favor de la reacció, i avui sentim encara de llavis d'amics del front antifeixista paraules despectives per a les democràcies. L'equívoc no ha de persistir. L'actitud dels governs no s'ha de confondre mai amb la dels pobles que governen; i per altra part hi ha actituds que representen en el fons una claudicació o una degeneració del sistema. Les democràcies són tècnicament defensores del dret que tots els pobles tenen a disposar del seu esdevenidor. I encara que no fos més que per aquest principi les democràcies significarien la garantia màxima de convivència internacional.

I malgrat tot, és precís reconèixer-ho, les democràcies d'Europa toleren les més vergonyoses humiliacions. Davant el conflicte mundial, els Estats totalitaris han emprat primer l'amenaça, després la provocació indirecta, i últimament, l'atac deliberat. És prudència? És temor? És covardia? Per aquesta raó podem dir que el desenvolupament de l'acció diplomàtica ha assolit el domini de les màximes paradoxes. En primer lloc estem en guerra amb dos països que oficialment no ens l'han declarada. Abissínia abans i Xina després s'han trobat en el mateix cas que nosaltres. Hom aprofiteja descaradament l'adversari, hom l'ajuda amb homes i material, hom envaeix, ocupa, colonitza... hom prescindeix gradualment del traïdor que ha obert les portes. Els països totalitaris fan la guerra amb tots els avantatges per a ells i amb el mínim de perills de complicació. La hipocrisia semblava fins ara una desviació moral de l'individu i és avui la norma de conducta dels qui dirigeixen la política de certs països. Maquiavellisme se n'hauria dit abans per tal de cobrir les aparences... Feixisme i nazisme avui, posats al pla internacional, sense respectes, ni escrúpols de cap mena... I aquestes intencions les ha copades el poble amb la seva habitual intuïció, en formar-se el criteri lògic d'una diplomàcia simplista, que afirma les seves conviccions i el capaç cada dia per a una resistència indefinida.

J. SERRA HUNTER

EN EL PROXIM NUMERO:
**DOS ANYS
DE GUERRA**

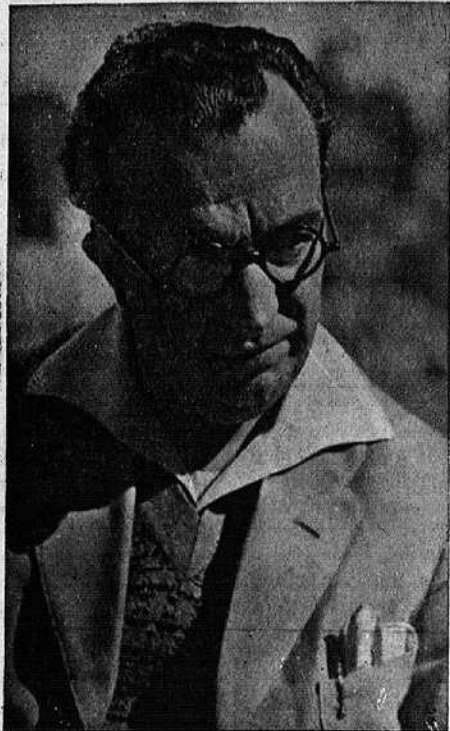
19 DE JULIOL, per APA

—L'algua fins al coll i sense poder ni seure...
—A mi; Anglaterra ja m'ha llançat un cable.

PERIFERIA RACIONAL

A l'esguard del paisatge històric que contemblem amb intensa emoció i que en fruïm, amb goig o sense, les experiències i lliçons que a cada minut i a cada hora ens són donades, hem sentit el desig d'acudir a la consulta dels amics i companys — alguns d'ells ja desapareguts —, per tal de trobar en el contrast i xoc de les idees pròpies el punt de mira just perquè serveixi per a tots nosaltres, a manera de trillador del camí que estem fent.

Entre els amics i companys n'hem consultat un, a través dels seus llibres i a través

RAFAEL CAMPALANS

del grat record que en servem d'ell, car fou en vida un exemple d'elegància espiritual que honorava a la pròpia pujada al cim de la responsabilitat. Ens referim a en Rafel Campalans.

Cinc anys farà dintre de pocs dies que ell morí, bo i banyant-se a la gran piscina mediterrània. Les aigües de Torredembarra foren més fortes que ell, i aquelles ones de mar que ell no temia, tan semblants a les ones humanes, el vengueren.

Potser massa sovint ens oblidem de les lliçons dels mestres i com uns entremaliats volem fer corriols per a nosaltres sols; i el camí perquè sigui fàcil de recórrer i el puguem fer tots junts, caldrà sempre que sigui condicionat perquè hi puguem passar amb facilitat i tots a la vegada. Només hi ha un camí per arribar a la fita de les nostres aspiracions, i aquest hauria d'ésser il·luminat per l'estel de la raó, deixant sempre de banda tots aquells núvols pessimistes que volen cobrir la nostra ànima i pretenen no descobrir el nostre clar.

Es a propòsit de totes les misèries morals que es descobren en aquests moments que vivim tots els antifeixistes d'Espanya i particularment tots els antifeixistes de Catalunya, que nosaltres hem cregut que era molt a propòsit recordar les lliçons d'en Rafel Campalans.

El vàrem conèixer més tard del que calia: ja era doct. La seva vida d'estudiant no la poguérem viure; la seva vida de mestre la coneguérem a través de les reunions, converses, llocs de treball i d'una manera

particular a través de la vida de carrer. Campalans era home del poble i sabia barrejar-se amb el poble. Sabia sentir les inquietuds, les angoixes i els desigs del poble, i perquè era així sabia ésser socialista. Socialista en tots els aspectes, en totes les esferes i en totes les ocasions. Socialista a l'hora d'ajudar l'elevació moral i intel·lectual, i socialista en el moment que precisava donar la cara per anar contra els botxins del poble.

Recordem l'any 1919, quan formava part del públic que s'havia reunit en una sala de l'Ateneu Enciclopèdic per escoltar Salvador Seguí, i el recordem quan aquella mateixa nit disputava a la policia la persona magnífica de l'illustre Jaume Brosa, fill, l'úmic, espiritual, del gran pensador català Pompeu Gener, i com repelia les agressions morals i materials de totes les èpoques per ell viscudes, i sabia adaptar-se a un ambient de treball intens per tal de guardar la dignitat d'home fidel al seu poble.

Campalans era català i socialista; català fins a vindicar l'autonomia de Catalunya, la independència de Catalunya si haguessin persistit les lleis i les dictadures que la desapareguda monarquia mantenia per donar vida a un sistema troglodita de govern i a un règim de preferències i privilegis inhumans. Per això quan la República fou proclamada l'any 1931, als pocs mesos després anava a Madrid, ell tot sol, a parlar a Espanya i a dir-los a tots els fills d'Ibèria que acceptaven la República, que Catalunya se sentia com mai fraternal amiga i germana de totes les regions i de tots els pobles hispànics.

Havia d'ésser així perquè es produís una comprensió mútua dels sentiments d'uns i altres, que no poden ofegar-se perquè sí, ni en nom de cap llei particular. La naturalesa del nostre poble rebrota amb perfils singulars i amb més força que mai cada vegada que s'ha intentat fer una poda de llurs desigs i de llurs idees, servint-se de situacions i conveniències excepcionals.

Donaríem un nom, que ell ens havia donat a conèixer primer que ningú, per tal d'ajudar a la universal comprensió. Aquest nom correspondria al que avui presideix el Govern de la República. Ens ho deia a propòsit de la discussió de l'Estatut de Catalunya en el primer Parlament de la República i amb motiu de certes divergències que existien en l'apreciació de dit problema dintre del mateix Partit Socialista Obrer Espanyol. Era el gran biòleg que veia amb claredat meridiana i amb un gran sentit de justícia la lògica del nostre moviment reivindicatiu, Alliberar no volia dir, aleshores, ni vol dir-ho avui, separar. Alliberar, és unir, ja que és amb llibertat com més efectives són les unions.

Ara, en els dies que vivim, han estat molts i són molts que s'escampen volent mantenir una nebulositat artificiosa que serveixi de veti a les consciències poc fetes a l'adversitat, i és contra aquesta boirina que cal que tots els que tenen cap per a pensar, que tenen el sentiment obert per a admetre possibles modificacions en la vida política i social d'Espanya, tinguem cura de no caure en aquest enutjós vici innat en el poble espanyol, de voler veure enemics a cada cantonada i que sapiguem superar el to de la nostra conversa, el to dels nostres diàlegs i el sentit de les nostres apreciacions, per tal de fer-nos dignes d'una vera fraternitat i d'una vera cordialitat, que aquell que no la vulgui o no la sàpiga sentir haurà de córrer

amb la responsabilitat d'haver estat un fratre traidor.

Catalunya sent, com mai ha pogut sentir, un desig de llibertat i de recreixement de la seva personalitat a l'ensenyar que una responsabilitat que li fa comprendre que els sacrificis que ella faci sempre seran pocs per tal de salvar la llibertat de tots els pobles hispànics que reconeixen en ella la dotació d'una amplitud de sentiments i d'una decisió conscient de vèncer tots els obstacles que puguin interposar-se a la suprema vindicació momentània, que és salvar la Re-

EL PRESIDENT NEGRÍN

pública. No d'altra manera podria ésser Catalunya lliure. Aquella Llei de Jurisdiccions de la monarquia militarista seria el segell que certificaria la defunció de les possibilitats de refer-se la nostra pàtria. La privació de l'ús de la nostra parla seria una vegada més posat en pràctica, ja que el "hablen en cristiano" seria decretat.

Solament la intel·ligència, solament la comprensió, solament el desig de viure amb reconeixença del dret que tenen tots els pobles i que té Catalunya de viure civilitment amb llibertat dintre del règim republicà a Espanya, pot assegurar la nostra permanència com a poble i com a col·lectivitat organitzada. Si ens entestem tots a voler mantenir pugnes pel sol fet de no interpretar-nos mútuament i com cal els problemes que tenim a resoldre, hauréem destruït totes les il·lusions i totes les possibilitats de poder fer la gran obra civilitzadora que devem als nostres fills.

Confiança, doncs, que tots sabrem mantenir-nos dintre la discreció comprensiva i no voldrem que es multipliquin els descontents i els enutjats.

Felip BARJAU

Sobre una referència de Pau Vila

Barcelona, «de riu a riu ja estesa»

Faia temps que guardàvem uns apunts relatius a la creixença urbana de Barcelona en el passat segle. I heus aquí que mentre aquests apunts esperaven torn (entremig dels nostres múltiples projectes i feines) per a servir de documentació a un treball històric, unes ratlles de Pau Vila en el seu opuscle de recent publicació "La fesomia geogràfica de Catalunya" ens porten a encetar un dels capítols del nostre projectat treball.

«Qui va ésser el primer que va tenir la visió d'una Barcelona estesa per tot el seu pla i enfilant-se a les muntanyes que el tanquen? Pau Vila ve a dir va ésser Jacint Verdaguer. A la pàgina 42 del citat opuscle llegim, en efecte, les següents ratlles:

"Aquestes condicions geogràfiques, humanes i nacionals de la ciutat, justifiquen la immensa superfície de la urbs, «de riu a riu ja estesa», com digué Verdaguer, el poeta, amb genial presentiment fa mig segle."

Ens cal rectificar dues coses del fragment transcrit. La primera és la interpretació de la frase de Verdaguer "de riu a riu ja estesa". La segona és la primàcia cronològica que dona a l'autor de l'oda "A Barcelona" en la visió anticipada del magnífic eixamplament territorial de la capital catalana. Ni Verdaguer, en escriure una tal frase va voler fer una predicció, ni hauria estat el primer a fer-la en el cas que realment, l'hagués volguda fer.

Anem a provar-ho. I estem segurs que l'amic Vila, home devot de la veritat i de l'exactitud, sentirà, no pas contrariat, ans bé plaer, davant els nostres aclariments.

"De riu a riu ja estesa"... Aquest tros de vers pertany a l'oda al·ludida, que va ésser premiada en els Jocs Florals del 1883 i editada aquell mateix any. I bé: aleshores el poeta mostra Barcelona estesa entre els dos rius, no pas com una cosa futura, sinó com una cosa present. L'adverbi "ja" ho indica prou bé. El sentit de la frase es fa encara més clar dins l'estrofa entera.

—Avant, ciutat dels Comtes, de riu a riu ja estesa,
[riu ja estesa,
avant fins on empenya ta nau l'Omniopotent:
t'han presa ta corona, la mar no te l'han presa;
del mar encara ets reina; ton ceptre és lo trident.]

No es tracta, doncs, de cap profecia. L'any 1883, Barcelona ja s'havia estesa tant, que el poeta podia presentar-la, sense haver d'accentuar massa la hiperbole, com a estesa entre el Llobregat i el Besòs.

La frase és una visió, no pas una previsió. Verdaguer no va tenir cap presentiment, i menys un presentiment genial. Molts decenni abans, la gran creixença de Barcelona ja era perfectament previsible.

Quaranta anys abans d'ésser publicada l'oda "A Barcelona", de Jacint Verdaguer,

A. ROVIRA I VIRGILI

un altre català, precisament un barceloní, va predir verament l'extensió de la ciutat damunt l'espai limitat pels dos rius. Aquest català i barceloní era Francesc Pi i Margall.

En el seu primer llibre "España" (que duia el subtítol "Obra pintoresca", i del qual només va publicar-se el primer volum, intítulat "Cataluña") trobem la predicció en diverses pàgines. A continuació en reproduïm alguns passatges:

"No faltará día en que la ciudad romperá su valla, saltará su tercer muro como los anteriores, unirá su inmenso caserío con el de los pueblos vecinos... Perdónenos el entusiasmo, si nos atrevemos a concebir la ciudad apenas cobijada por nuestro horizonte, mar y montes por murallas." (Pàgina 56.)

"...rompió tres fajas de murallas y ahora aguarda destrozar las actuales para elevarse a la primera capital de España." (Pàg. 62.)

"Esta es la misma ciudad que no pudiendo romper sus vallas las saltó, que no pudo caber en el círculo que los hombres le trazaron, y esparciéndose en el que la metió naturaleza. Naturaleza le dió sus límites; del Besós al Llobregat, del mar al monte." (Pàg. 113.)

Tots aquests fragments serien en veritat profètics, si no es tractés, com ja hem remarcat, d'una cosa fàcil de preveure. Les paraules on Pi anuncia l'extraordinària expansió de la urbs són clares, precises. El jove autor — aleshores amb prou feines tenia divuit anys —, veia per endavant, com una cosa segura, allò que al cap d'algun temps es convertiria en realitat.

Ell mateix va recordar, en venir a Barcelona l'any 1888, durant l'Exposició Universal, la seva predicció de quaranta-cinc anys abans. En el discurs pronunciat el dia 19 de setembre, va dir:

"Allà en la meua joventut, quan amb prou feines tenia divuit anys, en un llibre intítulat "La España Pintoresca", parlant de les muralles que oprimien la ciutat com un cinzell de ferro, vaig dir que després de trencades creixeria i s'eixamplaria Barcelona des del Besós al Llobregat, de la mar a la muntanya. ¡Qui m'havia de dir que aquest somni es realitzaria durant el curs de la meua vida! Allò que no podia creure ni somniar és que després d'haver crescut i haver-se eixamplat, arribés a una tal importància que pogués citar i atreure al seu si les altres ciutats del món."

Resta ben provat, em sembla, allò que havem afirmat al començament d'aquest article: que la frase de Verdaguer presentant Barcelona de "riu a riu ja estesa" no tenia el caràcter d'una predicció, i que aquesta va fer-la Pi i Margall molt anteriorment a l'oda verdagueriana.

Amb això, la glòria de l'autor de "L'Atlàntida" no sofreix cap minva, i la glòria de Pi i Margall es veu augmentada amb una nova llusor de catalanitat.

APUNTS

ORATGE. — Núvols dantescos emplenaren tota la vastitud del cel. Llur color obscur, variava de la florja rosada dels que venien, baixos, arrossegats pel llevat, fins a la negror, compacta, densa, de la tamborinada que s'acostava. Tot el que, de vegetal, s'aixecava en la plana, des de l'usserda fins els altres saules, era mogut i s'ajupia sota la fúria del vent.

De vegades, en més d'un punt, els núvols plujosos s'aprimaven i en deixaven veure uns de minsos i immòbils en l'alta serenitat. Continuament, els llamps travessaven la negror, amb la seva línia trençada i roent, mentre que l'oratge es corria cap a tramuntana. Aviat, però, tot restà submergit en l'aire bru, sense estelles.

Ja nit closa, em trobava en un camp llaurat, voltat per tots cantons, de tarongers. Al meu davant hi tenia quatre oliveres. Em vaig asseure sobre una pila de fens. I vaig quedar seduit per l'encanteri de la nit. Per damunt de la capçada de les oliveres i de l'alta muralla de núvols que s'alçaven darrera seu, començaren a clarejar unes llums siderals. I jo pensava que el Dant es devia inspirar en cels i núvols així per pintar aquelles valls de la "Commedia", on es respira "quell'ama senza tempo tinta".

Pels camps s'estenia la més gran solitud. Havien callat els grills i les granotes. Només la sentor de la terra em penetra-

va de cap a peus, i s'hauria dit que una mateixa força còsmica em pujava cos amunt, es filtrava en el meu pensament, i em fugia, amb la mirada, vers aquella etèria i alta llum. I es realitzà — llàstima d'instant tan breu! — en mi, com una mena de fusió, que feia que sentís, alhora, la meua terrenalitat i la meua immortalitat.

CARAVANA. — "Es la guerra", diuen molts, i això sembla excusar-los de penetrar en el fons de la immensa tragèdia que vivim. El que és a mi, cap dolor no es pot comparar al de veure passar, en caravana, aquests carros de pacífics camperols de la Plana de Castelló, carregats de matalassos, de criatures, de dones i de vells. I em fereix més al viu, aquesta visió, perquè m'imagino els de casa dalt d'un d'aquests carros. Pagesos com ells, arrelats de generació en generació a la terra, ningú, com el que sap les suors que costa viure d'ella, pot sentir tot el dolor d'abandonar-la.

Això, però, no em descoratja. Sinó que, cada cop més, el sacrifici dels meus consemblants, acreix el meu desig de fer-me digne d'ells. Molt més, encara, quan els sento parlar la meua llengua.

CONVERSA AL PEU DE LA BARRACA. — Ahir passava per un dels meus camins preferits de l'horta, quan la set va fer que m'acostés a

una barraca, en veure el pou al davant. La mestressa, una dona ja d'edat, grossa i forta, em volgué pour ella mateixa l'aigua, que vaig veure en un vas translúcid. Després em va convidar a seure, en una cadira baixa que tragué, i, en escaure's passar una dona endolada, també li allargà una cadira, i, tots junts, vàrem parlar força estona, mentre el sol descendia i donava el seu darrer cop d'ull amorós a l'horta.

La fesomia, i la figura, de les dues interlocutores meves, contrastava singularment. La testa de la mestressa de la barraca, era impressionant. Quan parlava o assentia en alguna cosa, l'aixecava amb una altivesa natural, damunt del coll robust, ben equilibrat sobre la massa del seu cos. Tenia el rostre solcat d'arrugues; aquestes, però, tenien la virtut d'accentuar, encara, la frescor de la cara, i els cabells blancs, tirats enrera i com esborifats, em feien pensar en el bust de Goethe vell per David. Tot el cap tenia quelcom de genial.

En asseure's davant meu, va voler que m'expliqués. Em preguntà d'on era i com era el meu país. I, mentre jo parlava, em va interrompre diverses vegades per expressar la seva admiració pel català. Semblava com si no l'hagués sentit mai, com si l'acabés de descobrir. I constatava, a cada pas, la seva identitat amb el valencià i no se'n sabia avenir.

Després, arribà el seu home.

Era un llaurador de mitja edat, d'estatura més aviat baixa, no gaire parlador. El seu posat em va ésser, de seguida, entranyablement simpàtic. Veia en ell, el meu oncle mort. Sobre tot el seu mirar, que tenen no més certs homes santificats en el seu amor a la terra, em guanyava el cor.

En acostar-se la dona li digué, referint-se a mi: "A l'home li agrada eixir a vore els camps; jo ja l'havia vist passar per aci moltes voltes."

L'altra dona, tenia el rostre embotornat i la mirada morta. Com que havia estat a Barcelona, acabava d'aclarir o d'entredar, el que jo explicava.

CONTRASENTIT. — Anant pels afores de València, m'he trobat, amb disgust, diverses vegades, amb antigues creus de terme, d'un gòtic molt pur, bàrbarament destrogades. Sovint, també, caminant per l'horta, he restat perplex de veure a la cima d'una barraca dues senzilles creus de fusta, una a cada extrem.

S'explica, això, per una mena de consciència religiosa puritana, que, bo i destruint les formes carregades i artístiques, vol conservar només, de la religió, la seva puresa elemental i senzillesa primitiva? No sé, però em costa molt de creure. Com explicar, doncs, la permanència d'aquelles creutes, dalt de les barraques? No sé explicar-m'ho. Per a mi, això continua ésser un enigma.

Josep SOL

HOLANDES, per APA

Després de reconèixer l'Imperi de Victor Manuel, el senyor Formaije voldria reconèixer l'Imperi del duc d'Alba.

EL SECRET DE "L'ESQUELLA"

Quant setmanaris satírics neixen i moren, un any a l'altre, a Barcelona? La majoria tenen una vida efímera: efímera encara que hagin tingut una popularitat tan enorme com el "Cu-cut" o que hagin estat tan aguts i càustics com "El Bé Negre". Per què, en canvi, "L'Esquella de la Torratxa" persisteix al través de tots els contratemps, supera totes les crisis, els més forts i violents canvis de política? ¿A què és deguda aquesta vitalitat? ¿Quina mena d'alè miraculós l'aguantava? No podem pas dir que "L'Esquella" sigui l'obra d'un home; que sigui l'obra d'un cos de redactors escollits. Car si n'ha canviat de vegades de director! Si n'hi han passat de redactors i notatges diferents... Hi han passat els més aguts i els més ineptes. Aleshores?

La diferència entre "L'Esquella" i els altres setmanaris satírics barcelonins no es troba ni en el to ni en la qualitat. La ma-

deguda més que a contactes editorials — l'editor de "L'Esquella" era el mateix editor de les obres completes de Russinyol — a la irradiació de la simpatia de Russinyol, a la influència que el seu humor barceloníssim havia d'exercir entre els redactors i notatges de "L'Esquella".

Si "L'Esquella" no és l'obra d'un home, és possible, tanmateix, que hagi estat l'instint d'un home el qual al través de tants canvis polítics n'hagi mantingut el seu profund i indefallent barcelonisme. Jo no sé — no tracto de fer un article erudit — com era ni quina mena de caràcter tenia el seu fundador, Ignasi López Bernagosi. Però si sé com era el seu fill, Antonio López, el vell, per dir-ho amb un mot que el desta-

misteriosament, a cau d'orella, us posava d'una manera afectuosa i protectora, la mà, feixuga pels anys, a l'espatlla. Alguns dels seus redactors afirmaven que, de jove, no solament en tenia les maneres. Això no impedia que morís arruïnat. I és que caldria saber qui, en aquella redacció de la Llibreria Espanyola, robava més. Un dia, per exemple — i ha estat un dels protagonistes qui m'ho va contar — en sortien dos redactors. Un d'ells va ensenyar a l'altre, picant l'ullet, un volum que acabava de pispar de la llibreria. L'altre va tenir un somriure pietós. Es descorà amb parsimònia l'abric i la jaqueta, i, obrint-los de sobte, teatralment, mostrà al seu ingenu company, repartides entre els diversos compartiments de les butxaques, les obres completes de Ruben Dario.

Ultra l'amor pel seu periòdic, reflex d'un evident amor a Barcelona, Antoni López tenia altres qualitats molt estimables: una d'elles, la seva fermesa de caràcter. No sempre els redactors i notatges de "L'Esquella" eren tan valents com atrevits. Algunes vegades, naturalment, produïen disgustos i protestes. I era molt sovint, ell, que no estava mai disposat a fer rectificar "L'Esquella", qui donava la cara: qui anava a garrotades i fins a trets. I això sense ni mirar la condició dels contrincants que, en alguna ocasió, havien resultat militars emparats en aquella llei vergonyosa de Jurisdiccions.

Adhuc en els seus darrers anys, quan ja es movia feixugament per l'esclerosi, conservava la seva fermesa de caràcter. Així un dia durant la dictadura li vaig veure re-

bre — i passejar-se — l'alcalde d'un poblet veí: un d'aquells alcaldes, imposats de Reial Ordre, que venia a queixar-se per una caricatura on era al·ludit. De primer, el vell López deixà que s'esbravés; que és el millor procediment en aquests casos:

— Són coses d'aquests nois!... — deia com tractant d'excusar-se. Aquests "nois" eren, per a ell els dibuixants i redactors del setmanari.

Però quan veié que ja estava esbravat, com si així li hagués buidat tot el verí, començà a pentinar-lo. Si els "nois" feien caricatures com aquelles la culpa no era d'ells, sinó dels polítics que patien. Els nois el que resultaven era massa prudents. Si ell fos escriptor o caricaturista, ho ja-

nia que la gent feia córrer en veu baixa — llençat així a la cara, deixà el contrari esbravor. Feu un moviment com de protesta irada, que es resolgué en un gest de venciment, i sortí. No passà res, naturalment.

El cert és que sota les seves mans "L'Esquella", amb tots els defectes que vulgueu, havia estat un periòdic satíric forga independent. Ell n'estava gelós d'aquell to desinteressat, romàntic i protestatari. I que generalment eren justes les campanyes; que defensaven la causa del poble ho provenen moltes de les caricatures que van inspirar, si fossin avui reproduïdes, tindrien molt d'actualitat. Així, per exemple, aquelles que l'any 1907, pintaven ja tota la vil·la del Lerroux. I més encara, les que va inspirar la guerra europea. Els dibuixants de "L'Esquella" d'aleshores, posaven la mateixa passió a combatre Alemanya de la gran guerra, que els d'avui a combatre

teixa "Esquella", en la seva llarga vida, ha passat molts alts i baixos. Però els altres setmanaris, en general — i parlo dels millors — aconseguiren d'encarnar un moment de passió política, o eren només que el portaveu d'una capelleta. Consta que, personalment, no blasmo el que fos així. Crec, personalment, que són bones aquestes flamarades de passió política, que fan cremar moltes coses dolentes; que contribueixen a buidar moltes golfes d'andròmines. Crec també que les capelletes poden fer un bé si les inspira un sentiment d'exigència o de curiositat per totes les novetats que l'est perit inspira. Però amb això els setmanaris que els fan de portaveu, neixen ja amb un destí limitat. Passa el moment de passió política, són dispersats els homes que formaven la capelleta, i el setmanari perd tota la seva raó d'ésser. Es inutilit que algú, generalment amb intencions comercials, li vulgui perllongar la vida. Extingit l'esperit que l'animava, morirà de languiment.

Però "L'Esquella" no és filla de cap passió política ni de cap capelleta. No són precisament poc diferents els vents de la passió política que hi han bufat! No: a "L'Esquella" no és una passió política el que l'ha animada, no són les idees d'uns quants homes. El que l'ha animada, el que l'ha feta viure durant tants anys, és que aviat, potser inconscientment, va esdevenir una encarnació de l'esperit barceloní, de la tradició barcelonina. Hi haurà hagut, a moments, setmanaris més vius, setmanaris més aguts que "L'Esquella". Però cap no ha encarnat mai amb tanta persistència, l'esperit de Barcelona; cap no s'ha fet ressò d'una manera tan continuada, dels sentiments i de la manera de pensar del ciutadà mitjà de Barcelona: és a dir, de les classes populars i, més encara, més concretament, de la classe mitjana i menestral.

Fullejar-la avui, és fullejar una història viva, animada, per l'enginy i per l'humor, de la ciutat. Car fixeuvos que no és solament la política el que omple les seves pàgines: les omplen, també, amb una gran preferència, les qüestions municipals. I també dedica la seva atenció a les arts i a les lletres, sobretot al teatre: al teatre català en pro de la dignificació i enaltiment del qual ha fet tantes campanyes. "L'Esquella" ho registra tot, dona sobretot la seva opinió, fa la seva crítica. I cert, no sempre serà justa, encara que un esperit romàntic, però primari, de justícia l'animi. Sovint fins i tot les seves opinions seran ingènues. Però porten precisament la marca — i d'aquí la seva popularitat — d'aquest barceloní mitjà que alludiem. I, fet remarcable — perquè lliga molt amb el tarannà barceloní —, tot i que "L'Esquella" és un setmanari satíric, no és sense respecte que tracta moltes qüestions i molts homes: cosa que oblidem sovint altres diaris satírics, posats només a enderrocar.

Com que més, "L'Esquella", ha contribuït així a la glòria de la gran trinitat teatral de Catalunya: Guimerà, Iglésies, Russinyol. El llapis mateix dels caricaturistes en interpretar llurs efígies, esdevenia respectuós. Però Russinyol, sobretot, ha merescut la seva especial tendresa. Tant, que si és cert que l'enginy de Russinyol ha fet molt per animar les pàgines de "L'Esquella", la popularitat de Russinyol, sense "L'Esquella" no hauria estat tan vasta. Es per "L'Esquella" que tot Catalunya conegué la silueta de Russinyol, que ni en les més grotesques estilitzacions no perdia simpatia ni elegància, i que n'assaborí molts dels seus acudits. Aquesta preferència, però, era

ca en la dinastia d'editors dels López. "L'Esquella" era un dels seus grans amors. I la seva més gran preocupació envers "L'Esquella", a part de fer-la sortir amb una absoluta puntualitat, era que cap incident important a Barcelona, des de la mort d'un personatge il·lustre, fins a l'estrena d'una comèdia catalana d'autor conegut, no quedés sense ésser-hi registrat. El que més el mortificava era que els redactors deixessin de passar un incident així. El seu barcelonisme integral, patia si aquests fets no prenen una vida indelebe en el seu periòdic. Era en això en el que més sensible es feia, el sentit de continuïtat, històric, aïra, de la seva obra. (Hi ha hagut mai a Barcelona un setmanari satíric d'una ambició semblant?)

López, el vell, tenia en els seus darrers anys els colors — blanc i morat — i els posats — corbats i barroc — d'un jueu de retaule. S'acaronava la barbeta, us parlava

EL CONGRES DELS "PEN CLUBS" A PRAGA

El "Pen Club de Catalunya" ha enviat a Praga una delegació per a representar-lo en el Congrés celebrat darrerament per aquesta agrupació internacional d'escriptors (poetes, novel·listes i assagistes) a la capital txecoslovaca. Els delegats catalans llegiren en una de les sessions de Congrés una salutació adreçada a llurs col·legues estrangers. Creiem d'interès reproduir aquest document, que ha estat radiat en la darrera emissió de "La vida literària a Catalunya", la gasetta setmanal radiada de la "Institució de les Lletres Catalanes", que amb tant d'interès és escoltada cada dissabte pels radioients de dintre i de fora de la nostra terra. Aquesta salutació, redactada per un dels literats més il·lustres de Catalunya, és una síntesi perfecta dels motius de la nostra lluita i de l'actuació dels nostres escriptors. Diu així:

"Aquesta Delegació catalana no pretén retenir l'atenció del Congrés amb consideracions sobre la tragèdia espanyola. Segura de la simpatia que inspiren tantes soferències, i de la viva ansietat amb què són seguits uns esdeveniments en els quals l'esperit europeu, o tot curt, l'Esperit, fa la seva tremenda crisi de salvació o d'obscuriment — perquè, ¿qui podria pronunciar mai, referit a l'Esperit, el mot "ruïna"? — se us adreçarà en paraules concises, per portar-vos la salutació cordial dels escriptors catalans. Una salutació de guerra, sí; però guardariem el silenci, si no ens sobéssim capaços de dir-la ací sense odi, sense res que pugui provocar discussions enutjoses dins aquesta Assemblea de pau. Ens basta, per a això, sentir-nos, no en els motius particulars de la nostra lluita, és a dir, en les seves calamitoses petiteses, sinó en la seva importància universal, en la seva virtut redemptora, en la seva grandesa, en suma. Ara fa un any, els acords unànims d'aquesta assemblea a propòsit d'Espanya ens donaren l'encoratjadora convicció que la nostra lluita és, d'una manera o altra, la de tots: en el seu país o en la seva consciència, cadascú està potser dividit dramàticament com nosaltres, tem amb nosaltres, però també amb nosaltres espera i aspira — i creu en una més pura suprema unitat. Un sol punt particular aquesta Delegació catalana s'atreveix a remarcar; i és el de l'affirmació d'ella ma-

teixa, de la seva personalitat col·lectiva, que fa Catalunya en aquesta guerra. No hem de dir res del que dins la Península Ibèrica significa el pensament polític de Catalunya, la seva secular idea d'una Espanya federada; no: allò més apassionat de la pugna és entorn d'aquesta idea; però no volem portar aquí cap reflex de la perillosa passió interna. La Catalunya que interessa essencialment a una assemblea d'escriptors és la dels escriptors; i tothom que conegui els nostres problemes, el procés d'Espanya en els darrers cent anys, sap que, en expressar-nos així, fem en rigor astuciosament un tomb per a dir el mateix. Astuciosament, però també profundament; perquè així el paper de Catalunya és suggerit en el que té de valor universal, en el que us afecta també a vosaltres, escriptors de tot arreu: per definició, homes que expresseu l'esperit humà en paraules de bellesa diversa — gelosos d'aquesta diversitat precisament. Doncs bé; en la seva lluita, Catalunya es juga, no solament viure en la llibertat o en la servitud política, en la justícia o en la iniquitat social: perill ella mateixa com a col·lectivitat; vençuda, hauria de sofrir els intents més rigorosos que hagués conegut en la seva història de fer desaparèixer la seva forga econòmica, el seu nom, la seva personalitat, sobretot la seva llengua — és a dir, la forma secular del seu pensament i del seu sentiment. No contrem la inútil inexactitud de dir que enfront de nosaltres tot sigui igualment odi contra això que és tan nostre, tan de cada poble com és la llengua; però si és cert que els seus més acarnissats enemics tots són, declaradament, enfront de nosaltres en la guerra. És prou significatiu, estimats confreres, que entre les nacions renascudes en aquella gran revolució de l'esperit que fou el romanticisme, Catalunya es despertà a vida nova en el sentiment de la seva llengua. La seva primera reafirmació d'energia ideal enfront de tot allò que és material i extern foren uns versos d'elogi a una llengua considerada ja sense futur, i en la qual s'havia expressat, no per a l'àmbit de la Catalunya estricta, sinó per al món, Ramon Llull i Ausiàs March. Han estat durant cent anys poetes i dramaturgs, novel·listes i assagistes, els qui han salvat l'ànima catalana: els qui han dit el sentiment ca-

talà del destí humà; els qui en llengua vernacla han donat a Catalunya en el seu impuls, i a Espanya en els dolors i en les esperances dins les quals tots els espanyols hem estat uns i a Europa en la seva voluntat de mantenir-se com a principi i unitat de civilització, el missatge de bellesa i de llibertat, de coratge sobre els valors tradicionals i d'ardidesa cap a un millor esdevenidor, que justificava Catalunya, en tant que personalitat col·lectiva. En la pràctica, estimats confreres, això ha volgut dir llibres i llibres, biblioteques i escoles: abans de la guerra, potser més encara durant la guerra; les xifres que podríem referir-vos sobre el que ha estat la producció de llibres i revistes, i llur difusió a la reroguarda i a les trinxeres, us esbalairia. No solament en armes i en pa per a sobreviure és prodigat avui a l'Espanya republicana i, en gran proporció, dins ella, a Catalunya, un patrimoni acumulat en segles: sinó també en llibres i revistes, en obres de producció nova i en obres clàssiques divulgades, talment per a elevar aquesta vida que tan cruentment és defensada; és a dir, per a mereixer-la.

En l'orgull d'aquest noble esforç, estimats confreres, els escriptors catalans us adreçen llur salutació. No demanem res: en la nostra voluntat d'esdevenir el que som" hem de bastar-nos, tan difícilment com calgui, a nosaltres mateixos. Tot ajut que poguéssim rebre de vosaltres, seria agraït en la mesura del nostre destret; però sempre l'estimariem per sota el que des del principi reconeixiem tenir de vosaltres i que ens toca en el cor i que ens és irrenunciable: la vostra simpatia activa, el vostre estar amb la nostra raó, el vostre interès, com a homes i com a escriptors, que, per damunt tota eixida de la gran lluita, la veu catalana continuï sonant en el món, que el tresor espiritual de la humanitat no sigui disminuït mai pel silenci d'una expressió literària que fou gloriosa segles ençà, i que torna a ésser gloriosa avui."

Esperem poder publicar aviat, amb les impressions directes dels representants catalans, Francesc Trabal i Mercè Rodoreda, col·laboradors del nostre setmanari, informacions detallades sobre aquesta important reunió d'intel·lectuals de tot el món.

Hitler i Mussolini. I els arguments eren ja els mateixos. Una d'elles, ens recorda, per exemple, aquells moments d'angoixa, en els quals els alemanys s'acostaven a les portes de París. "A les portes de París — diu el seu sarcàsticament — o a les portes de la mort?" Una altra, més macabre i no menys actual, un esquelet amb casc — Alemanya — cava la seva pròpia fossa. Igual que avui, direu. Només que ahir Alemanya es trobava sola en aquesta tasca funerària. Avui l'acompanya una altra súscida: la Itàlia imperial de Mussolini.

A mi un dia Antoni López em contractà com a redactor, tot prenent cervesa al Glacier. Després d'haver quedat d'acord amb les condicions materials, una mica tristoies, em digué per animar-me:

— A "L'Esquella" tindreu una llibertat completa. No tenim compromisos amb ningú. Podeu criticar tot el que vulgueu, i com més fort ho feu millor. Només, això sí, heu de respectar dues persones: una és Santiago Russinyol.

— Bé.

— L'altra...

Feu una pausa. Begué un glop de cervesa com per fer-se passar anticipadament el mal gust de boca que el nom li havia de produir:

— L'altre... és el Marquès de Foronda! Vaig restar parat. Com? (Havia de respectar també el marquès de Foronda, una de les bèsties negres d'aquell període? Vaig estar a punt de renunciar a ésser redactor de "L'Esquella".

Però allò tenia una explicació que ell s'apressà a donar-me. "L'Esquella" havia sofert una llarga suspensió que al principi intentà burlar sortint sota el títol de "La Rambla": precedent únic del setmanari que més tard havia de fundar el diputat Sunyol i Garriga, l'enyorat amic. La suspensió era per una caricatura allusiva a l'assassinat de Maria Bernabeu, l'autor del qual era, segons l'opinió pública, un fill de Barrera. La premsa havia remogut molt l'afar, amb intencions evidentment polítiques, fins que la censura, advertida, hi intervingué. La caricatura, molt discreta, representa una barrera, darrera la qual, uns periodistes es pregunten: "La saltarem?"

Per més gestions que feu, Antoni López no aconseguia que li fos aixecada la suspensió. Fou a la fi el marquès de Foronda qui va aconseguir-ho: el marquès de Foronda que, si no era bona persona, era bon psicòleg i sabia a qui feia un favor. Així, en agraïment, Antoni López concedí una mena de patent de cors als tramvies de Barcelona i al seu "magnànim" director.

Ara "L'Esquella" ha esdevingut, lliure de tutelles, més independent que mai. No té tan sols marquesos de Foronda a respectar. Els seus "nois" esdevinguts camarades, hi treballen amb més entusiasme i més passió que mai. Fan números tan bons i tan extraordinaris com els que hem vist darrerament. Poden, sens dubte, superar "L'Esquella" del vell López. Una cosa, però, gosaria recomanar que del vell López no oblidéssim: el barcelonisme totalitari, que ha constituït alguna cosa així com el que en podríem dir el perfum de "L'Esquella", el seu esperit, i sobretot, el secret de la seva longevitat.

Domènec GUANSE

(Tres dibuixos retrospectius extrems de la col·lecció de "L'Esquella").

RECORDS D'ALTRES TEMPS

EN MANI I ELS «NEGRES»

L'admiració exagerada de què fou objecte l'obra de Rossinyol introduï en els tallers barcelonins la moda dels morats i dels xipresos. L'"engouement" pel "maflorquinisme" de Mir féu néixer la voga del cadmiu. I la pintura robusta de No-nell, l'exaltador de Pekin i de Montjuïc, de les gitanes i dels pobres, determinà el culte del carbó, que el grup d'artistes coneguts pels "Negres" portà a les darreres conseqüències.

Un dia, l'Ainaud, el pontífex màxim dels "Negres", em notificà la gran nova. Els de la colla no parlaven d'altra cosa. En Mani era aquí. Acabava d'arribar. L'endemà, reunits en l'apocalíptic antre negròfil, tinguérem el goig de fruit de la presència de l'incomparable Mani.

La seva mirada inquisidora es clavava damunt els treballs misteriosos dels "Negres". I, cosa estranya, va constatar que aquelles acadèmies executades a Barcelona — de quatre metres d'alçada, dibuixades enèrgicament amb carbó de cuina, vigorosament perfilades amb ratlles de dos dits d'ample, per tal de no deixar escapar els seus tumultuosos músculs, i afavorides amb unes extremitats inferiors ben pesants, per tal que, a desgrat de la seva volcànica rebellia, plantessin — va constatar, doncs, que aquelles acadèmies eren cosines germanes dels seus estimats "Degenerats", esculpits a París, i que, cansats del viatge, descansaven en un magatzem de fusta on, solíct, ens va portar En Mani per a colpir-nos amb l'espectacle impressionant de la seva obra.

Els "Negres" en pes ens traslladarem a l'Eixample. Al carrer de Consell de Cent on es trobava l'esmentat magatzem. Formava part de la pintoresca caravana el popular Flotats, escultor traçat i ric en entenedridora ingenuïtat, respectat i admirat per tots nosaltres.

En la penombra misteriosa d'aquell magatzem, i enlluernats per la claror del carrer, trigàrem un xic a poder fer-nos càrrec del ferm treball d'En Mani. Però aviat fou tan forta la nostra estupefacció, que restàrem uns moments sense paraula... Aquella obra era la bufetada més estrepitosa que s'havia clavat a tota la burgesia artística. I quan En Mani ens explicà que, el dia abans, un burgès li havia preguntat per què servia el tros de banc que deixaven "Els Degenerats", arraulits a un extrem, i sentírem l'olímpica resposta: "per a seure-hi vostè", no ens sorprengué l'exclamació del venerable Flotats, tot tremolós d'emoció:

—Miri, jove. Fins avui no he comprès per què servia l'escultura... Després d'haver vist això, sé per què serveix.

Aleshores En Mani inicià un diàleg transcendental, digne de passar a la història, per la seva condició i profunditat: —Gràcies, senyor Flotats. Vostè té molt de talent.

—Gràcies, senyor Mani. Escolti: què li ha dit d'aquesta obra el senyor Gaudi?

—Que pesava molt.

—Això deu voler dir que li agrada, no és veritat?

—Es clar. I si no li agradés ho sentiria per ell.

Flotats restà aclaparat davant de tanta profunditat. I En Mani, per a animar-lo una mica, li digué:

—Deu patir molt vostè per haver de fer aquells "Sants Ignasi" dels jesuïtes tan llepadets, tenint com té tant de talent...

Després d'acomiarar-nos dels altres "Negres", quedàrem sols l'Ainaud, En Mani i jo. Sortírem en silenci. Lliurats de ple als nostres pensaments, i, al carrer, ensopegàrem amb l'escultor Casanoves. L'Ainaud féu les presentacions. I En Mani, encara atabalat per l'èxit que acabava d'obtenir, preguntà dissimuladament a l'Ainaud:

—Aquest Casanoves, és el mort? (Volia dir el feia poc traspasat pintor Casanoves Estorach).

Amb tot això, els "Negres" tingueren prou empena, no tan sols per a introduir-se a l'Ateneu, sinó també per a im-

posar l'art audaç i contundent. d'En Mani, que triomfà al costat de les esclatants tonalitats carabasses i morades de les multituds de l'Ainaud. Ja sigui que els senyors Esteves de l'època no les varen entendre, o que l'art amaneix fins i tot les feres, el cert és que aquelles obres tan poc amables foren acollides amb benevolença protectora... I el carbó i el

Tarragona, descobert pel patriarca del modernisme, En "Tiago" Rossinyol, i que amb una minsa pensió provincial es mantenia a París, ell i el seu company Pere Ferran, amb allò que en deien "pasta hidràulica" (mena de conglomerat de patates bullides); aquell home verge, que havia imposat amb els seus punys de primitiu els seus "Degenerats" a l'Exposició

de Belles Arts, a desgrat del criteri tan cat dels jurats oficials, i que fins i tot havia aconseguit de fer-se atorgar un segon premi en el concurs celebrat a Tarragona per a l'erecció d'un monument als herois de la guerra de la Independència; aquell home, aquell pobre Mani, després d'haver tingut l'honor de col·laborar amb En Gaudi, modelant les figures de la Sa-

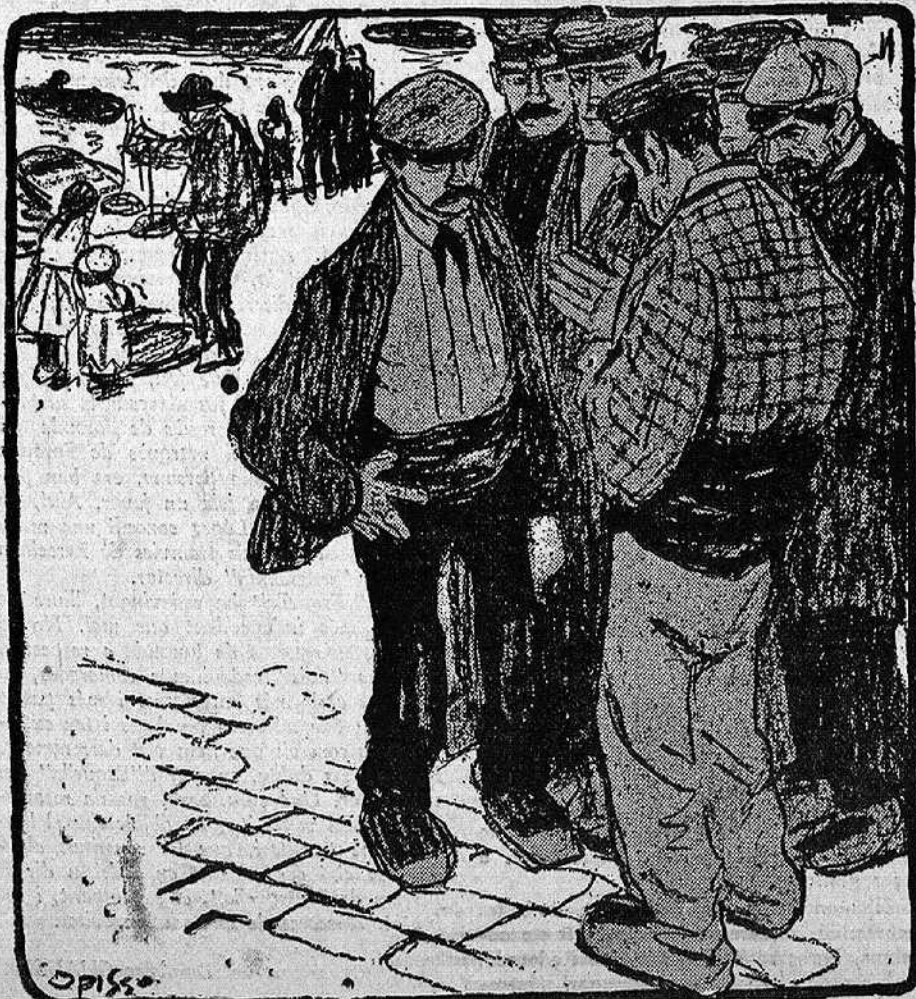
DIBUIX D'AINAUD

cadmiu pujaren vertiginosament de preu.

Els "Negres" conegueren una era de prosperitat inesperada. Se'ls veia a tot arreu. A les sessions de l'Ateneu sobretot. Inoblidables sessions! Memorables sessions on En Viure, tot polit, amb monumental xelina morada, que sobreixia, opulenta, d'entremig de l'americana sense solapes, els ulls fets al sostre, amb el seu rostre sense color, enquadrat per unes crineres pentinades com les d'una verge, discutia sense parar amb l'Opisso, amb el noi Oller i altres "Negres" vestits de vellut, plens de solfes, xelina espellifada, cabellera de blens lluent, mentre l'impagable Oliva Brigman engegava discursos i més discursos...

Per places i carrers, pertot arreu, trobàvem "Negres". Fins i tot als claustres de Santa Anna, a missa de dos quarts d'una, on anaven a "mapar" tota aquella burgesia endiumenjada amb llurs llapis cruels damunt paper d'estrassa protegit per un tros de cartró estantís. Amb cara de fàstic, amb rictus insolent, els "Negres" no paraven de dibuixar aquella col·lecció de colls i punys, i caps de pardal amb floretes.

Però res no és etern en aquest món. I la fúria ingenuament destructora d'aquells nois entremaliats que eren els "Negres" s'anà apaivagant paulatinament. I En Mani? Pobre Mani! Aquell home verge, inexorable davant de la mentida, que perdia els estreps davant de l'art còrda d'un Querol; aquell pastor del camp de

DIBUIX D'OPISSO A L'EPOCA DELS «NEGRES»

L'ART A L'ESTRANGER
EXPOSICIONS PARISENQUES

L'ART MURAL

Les manifestacions de l'"Art mural", que anima el pintor Saint-Maur, tenen el mèrit d'ésser vivents i audacioses, almenys en intencions.

El Tercer Saló de l'"Art mural", obert al 6 de la plaça de l'Opera, en les antigues oficines de l'"Echo de Paris", ofereix obres degudes a joves artistes i a nombrosos "grans" que s'han fet llurs patrons. Cal esmentar l'alemany Otto Freundlich, precursor de l'art abstracte; Picasso i Miró (el català Joan Miró); Matisse amb un cèlebre "panneau" marroquí del 1910; Lurçat i Léger amb tapisseries recents; Herbin, Hernández, Sonia i Robert Delaunay. I també Derain, una trista "Cacera" que esdevé en tapisseries el més lamentable dels Derains.

Caldria recordar a alguns joves expositors que una decoració no és mai l'aplicació d'un quadre de cavallet, com tampoc l'ampliació d'un apunt, i que no n'hi ha prou amb negligir el modelat d'un rostre o el dibuix d'uns plects perquè l'obra "s'aguanti" damunt una paret. Però els pintors Schaedelin, Kuss, Léroy, i sobretot Saint-Maur, donen la mesura de llurs possibilitats de decoradors. I aquesta exposició té un altre interès. Ha permès als crítics de denunciar un escàndol.

Al costat d'un esbós de la bella composició que Lhote pintà per al conservatori dels "Arts et Métiers", es troba una maqueta de Gleizes i Villon proposada per l'Estat i refusada pel consell de direcció dels "Arts et Métiers", el mateix que refusà, la tardor passada, un projecte de Gromaire. I bé: l'esbós de Gleizes i Villon prova uns coneixements de les necessitats murals, una ciència cromàtica extraordinàriament rars avui dia. Quins són els censors i els conservadors anacrònics dels "Arts et Métiers"?

DIBUIXOS

Una exposició de dibuixos de pintors moderns, com la que hi ha oberta a la "Galerie Pittoresque" de París, és un esdeveniment singular.

Revela que hi ha encara artistes que, segons una vella tradició, retarden llur plaer de pintar, o millor dit el fan precedir d'un plaer tant o més gran, per bé que diferent. Estan així d'acord amb un procediment de coneixença deu vegades secular, que consisteix a determinar el contorn de les figures naturals abans d'omplir-les de matisos sotmesos a les exigències d'una tonalitat dominant. El contorn de l'objecte sostret a tot fenomen

d'illuminació fou recercat pels primitius i després per pintors que continuaven essent sotmesos a l'esperit "gòtic", com Cranach i Ingres. Del Renaixement ençà, no és el contorn mateix de l'objecte que és recercat, sinó aquell, il·lusionari, que neix del xoc del clar i de l'obscur. Així, es pot traçar segons Tintoretto i Rembrandt (i

SAINT MAUR: LE BONHOMME BLEU

aquest és un exercici embriagador i instructiu), uns esquemes dels grans contrastos lluminosos que, tot i deixant els límits naturals dels objectes en l'ombra o el mig to, determinen unes formes absolutament diferents de les formes naturals. Entre aquests traçats abstractes (nascuts amb tot de l'observació) i el traçat de l'objecte material, s'estableix un joc, semblant al que lliga un tema musical amb les seves variacions. Ja en tornarem a parlar.

De moment, cal elogiar el desinterès—per tal com els amateurs només compren els dibuixos dels morts!—dels organitzadors d'aquesta exposició de la "Galerie Pittoresque", que dona una idea exacta sobre els procediments de treball de Braque, Picasso, Fresnaye, Robert i Sonia Delaunay, Gleizes, Villan, Gromaire, Goerg, Lebasque, Model i Elisabeth Epstein, agrupats entorn de llurs mestres immediats: Cézanne, Seurat, els quals no toleraven mai de distribuir llurs colors al-

L'ART CATALA A PARIS

Diu George Besson al diari parisenc "Ce Soir".

"L'art catalan a París" és el títol de l'història il·lustrada de les dues exposicions d'art català organitzades l'any 1937 al museu del Jeu-de-Paume i al castell de Maisons-Laffitte. Hi trobem les raons d'aquestes manifestacions i uns extractes importants de tots els articles que els foren dedicats. Aquest testimoniatge d'agraïment al públic francès i a l'administració francesa de Belles Arts que, menys André Dégarrois, sostingué tan malament els seus confreres catalans, arriba al moment en què tants de francesos afecten d'oblidar el zel magnífic dels salvadors d'obres d'art a Espanya.

"L'illustration" havia publicat un número que acusava els republicans espanyols de la destrucció (els primers dies que seguiren la traïció franquista) d'obres sobretot religioses — obres d'art i "camelote sulpicienne" o digna d'ésser-ho. I, per tal que no siguin perduts els arguments d'aquesta propaganda, alguns diaris de províncies els reproduïren. Recentment, el "Nouveliste de Lyon" publicava una primera pàgina il·lustrada dedicada als "vandalismes del Front Populaire", sense haver-se preocupat d'assabentar els seus lectors que mai i enlloc no fou més ardent com a l'Espanya republicana el frenesí de salvar les obres mestres i de fer de totes les obres d'art un inventari que la monarquia no havia intentat mai.

grada Família, no pogué veure els seus somnis convertits en realitat, no pogué assistir a l'apoteosi tan àvidament desitjada de la que havia d'ésser la més important de les seves obres. Només queda un record molt vague del seu pedestal que havia de brollar, omnipotent, de la colossal "Pedrera" d'En Gaudi, com a testimoni d'un moment d'aquella època que podríem anomenar la "Revolució francesa de l'art barceloní", moment ple de personalitats aparentment fracassades, però fecundadores, per tal com descobriren nous horitzons i obriren les portes de bat a bat als corrents renovadors. Santiago Rossinyol conservava al Cau Ferrat, com una reliquia, un retrat del dissortat Mani, fet l'any 1894. Aquest va morir l'any 1911.

Joaquim BAS I GICH

trament que a l'interior de "Marc's" prèviament establerts. Justament, Adrian Chappeurs acaba de publicar, a les edicions de les "Chroniques du Jour", un bell album que conté quantitat de dibuixos inèdits de Cézanne, que constitueixen les seves "games" o millor dit les seves meditacions quotidianes. Tota forma li plantejava un problema d'ordre plàstic per a la solució del qual establia justament, davant de les obres dels museus, aquells esquemes inspiradors que massa pintors irreflexibles negligien de traçar.

TRES DONES

Tot Paris en parla. De l'exposició xinés a la "Maison de la Culture"? De les arts de l'Iran a la Biblioteca Nacional? No. Dels somnis que Iyonne Sjoestedt enumera sota forma de fragments trets del seu "diari oníric" com molts dels seus semblants al temps dels entreteniments puerils i de la gran inflació de la... bestiesa "refoulée", fa quinze anys. Però, tement que el públic no acabi de comprendre el seu somni del "gos-kanguru regant el tapis" i altres aventures d'un interès tan o més urgent, Iyonne Sjoestedt ha transposat seixanta dels seus somnis en pintura, si es pot dir, i exigit al tot Paris d'anar a constatar, a la Galeria Worms, que les coloraines, àdhuc les més escolars, són un joc molt més difícil que una narració onírica.

S'ha fet menys de soroll entorn dels dibuixos i aquarelles de Noémia (Galeria Rive Gauche) els croquis de la qual es publicaren molt sovint al setmanari "Vendredi". Cal elogiar l'art d'aquesta noia, la visió de la qual, una mica exòtica i rica en al·lusions romàntiques, el seu dibuix personal també, confereixen als seus personatges un encís realment nou.

I finalment nou homenatge a Suzanne Valadon (Galeria Pétrides). Ne ens cansarem de subratllar la importància d'aquesta artista que fou la millor dona pintora francesa. Hom segueix, en aquesta exposició, el desenvolupament dels seus dons de colorista i del seu estil (1903-1937). Hom hi veu sobretot, i per la primera vegada tan nombrosos, els dibuixos "durs i flexibles" que són altres tants documents grafològics.

M. R.

Meridiana Passeig de Pi i Mar-
gall, 29, pral. Telèfon 12289. Barcelona